

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN “ZAMAN VE KRONOLOJİYİ ALGILAMA” BECERİSİNİ ÖĞRETME DENEYİMLERİNE FENOMONOLOJİK BİR BAKIŞ*

A Phenomenological Perspective on Teaching Experiences of Perception Skills of “Time and Chronology” of Classroom Teachers

Halil İbrahim SAĞLAM**

Elif TINMAZ***

Mehmet Akif HAYAL****

Özet: Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin “zaman ve kronolojiyi algılama” becerisinin öğretiminde yararlandıkları etkinliklere ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 2012-2013 eğitim öğretim yılında Sakarya ilinin Serdivan ilçesinde görev yapan 10'u kadın, 5'i erkek olmak üzere toplam 15 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemlerinden *ölçüt örnekleme* tercih edilmiştir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kapsamında yürütülmüştür. Öğretmenlerin görüşlerini derinlemesine ortaya çıkarmak amacıyla, nitel veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. İki bölümden oluşan görüşme formunun birinci bölümünde sınıf öğretmenlerinin kişisel bilgileri, ikinci bölümünde sınıf öğretmenlerinin “zaman ve kronolojiyi algılama” becerisinin öğretiminde yararlandıkları etkinliklere ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlı sorular yer almaktadır. Görüşme formundaki soruların kapsam geçerliği için alanla ilgili üç uzmanın görüşüne başvurulmuş ve gelen öneriler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca, görüşme formundaki soruların anlaşılabilirliği üç sınıf öğretmeni ile görüşülerek kontrol edilmiş ve forma son şekli verilmiştir. Sınıf öğretmenlerinden elde edilen veriler içerik analizi yöntemine tabi tutularak çözümlenmiştir. Araştırmada, sınıf öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretirken daha çok öğrenci merkezli öğretim strateji ve yöntemlerini tercih ettikleri; sınıf öğretmenlerinin öğretim stratejileri ile öğretim yöntemlerini ifade ederken karıştırdığı; sınıf öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini

** Doç.Dr..Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tel: +90 264 295 Fax:+90 264 295 71 83 E-posta: hsaglam@sakarya.edu.tr Hendek, Sakarya, Türkiye

*** Özel Neva İlkokulu, Serdivan, Sakarya, Türkiye

**** Arş. Gör..Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Hendek, Sakarya, Türkiye

öğretirken zaman şeritlerinden, gözlem gezilerinden ve eğlendirici etkinliklerden yararlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sınıf Öğretmeni, Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi, Beceri, Zaman, Kronoloji

Abstract :The purpose of the present study is to identify the views of classroom teachers on the activities they use for teaching the ability to perceive time and chronology. The sample was comprised of 15 classroom teachers who worked in Serdivan, Sakarya, Turkey, during the 2012-2013 Academic Year. The working group was determined with criterion sampling approach that the one of the purposive sampling methods. Whereas 10 of them were women, the remaining five were men. The study was based on phenomenology, a qualitative research design. A semi-structured interview form was used to provide an in-depth understanding into the views of the teachers. The form consisted of two parts. While the first part contained questions as to personal information about the participants, the questions in the second part were intended for the identification of their views on the activities they used for teaching the ability to perceive time and chronology. The questions were submitted to three specialists, who were kindly asked to assess them in terms of content validity. Next, they were reviewed and revised in accordance with their recommendations. Furthermore, three classroom teachers helped to check the comprehensibility of the questions, and the form was finalized. The data were subject to content analysis. The findings suggested that the classroom teachers tended to use learner-centered teaching strategies and methods, that they did not manage to distinguish between the terms teaching strategies and teaching methods, and that they used timelines, field trips and entertaining activities for teaching the ability to perceive time and chronology.

Keywords: Classroom Teachers, Ability to Perceive Time and Chronology, Ability, Time, Chronology

Giriş

Sosyal bilgiler; sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen, becerikli, demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı (Doğanay, 2002: 17) olarak ele alındığında “zaman” boyutunun önemi kolayca anlaşılabilir. 2005 Sosyal Bilgiler Programı’nda yer alan dokuz öğrenme alanından biri “Zaman, Süreklilik ve Değişim”dir. Bu programda yer alan temel becerilerden biri de “zaman ve kronolojiyi algılama”dır. Hem öğrenme alanı olarak hem de beceri olarak “zaman” vurgusu dikkatten kaçmamaktadır (Özen ve Sağlam, 2011).

Toplumda işlerin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için, kişilerde bireysel olarak kazanılmış ortak bir zaman algısına ihtiyaç vardır. Çünkü insanlar, zamana bağlı olarak günlük yaşantılarını düzenlerler. Bireyler de ilişkileri ve işleri düzenleyen zaman yönetimi becerisi, sahip oldukları zaman algıları çerçevesinde gerçekleştirir

(Şimşek ve Safran, 2009). Zaman algısı da dil gibi, kişinin doğuştan getirdiği bir takım yetileri sosyal etkileşimle geliştirmesi esasına dayanan bir beceri olduğu için öğrenilmesi gerekir. Ancak, zaman doğası itibariyle soyut olduğu için çocuklar onu birden bire anlamakta, kavramakta zorlanırlar. Bu yüzden zaman kavramı, çocuklar tarafından yetişkinlik dönemine kadar tam olarak anlaşılabilir (Naylor ve Diem, 1987). Zaman ve kronolojiyle ilgili kavramların bilinmemesi, tarihi birbirinden kopuk olgular yığını haline getirir (Demircioğlu, 2005).

Tarih programlarının önemli öğelerinden biri de, tarihsel düşünme becerilerinin ilki olarak gösterilen kronolojidir. Kronoloji, geçmişe yönelik olayları bir sıra halinde sunmasından dolayı, geçmişe yönelik değişim, sebep-sonuç ilişkilerini anlamayı gerekli kılmaktadır. Bu nedenle tarihi olayların öğretilmesinde ve ilişkilendirilmesinde zaman ve kronolojik düşünme önem taşımaktadır. Sosyal bilgilerin tarih konularının etkili bir şekilde öğretilmesi için, öğrencilerin zaman ve kronoloji anlayışını kazanmış olmaları gerekmektedir (Demircioğlu ve Akengin, 2012: 192). Zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin bilinçli bir şekilde erken yaşta itibaren öğrencilere kazandırılmasında sınıf öğretmenlerinin yararlandıkları etkinliklerin önemli etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin “zaman ve kronolojiyi algılama” becerisinin öğretiminde yararlandıkları etkinliklere ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda sınıf öğretmenlerinin “zaman ve kronolojiyi algılama” becerisinin öğretiminde yararlandıkları öğretim yaklaşımları ve öğretim etkinliklerine ilişkin görüşleri elde edilmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırma, nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim (fenomenoloji) deseni kapsamında yürütülmüştür. Belli bir olguya ilişkin bireysel algıların veya perspektiflerin ortaya çıkarılmasının ve yorumlanmasının amaçlandığı çalışmalar genellikle olgubilim olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2012-2013 eğitim öğretim yılında Sakarya ilinin Serdivan ilçesinde görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin belirlenmesinde araştırmacılar tarafından oluşturulmuş ya da

önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılması amaçlandığından, amaçlı örneklem yöntemlerinden “ölçüt örnekleme” tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Özellikleri

Değişken		f	%
Cinsiyet	Kadın	10	67
	Erkek	5	33
Kıdem	1-15 yıl	6	40
	16-30 yıl	2	13
	31-45 yıl	7	47

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya 10’u (% 67) kadın, 5’i (% 33) erkek olmak üzere toplam 15 sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin % 40’ının 1-15 yıllık, % 13’ünün 16-30 yıllık, % 47’sinin 31-45 yıllık kıdeme sahip olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri ortalama 24 yıllık mesleki kıdeme sahiptirler. Öğretmenlerin tamamına yakını özel (% 93) okulda görev yapmaktadır. Çalışma grubunun tamamına yakınının özel okulda görev yapan sınıf öğretmenlerinden seçilmesinde, öğretmenlerin kıdemli olmalarının yanı sıra hem devlet kurumlarında görev yapmış olmaları hem de özel öğretim kurumlarında görev yapıyor olmaları nedeniyle zaman ve kronoloji öğretimi konusunda deneyimli oldukları düşünülmüştür.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada öncelikli olarak konu ile ilgili literatür taraması yapılmış, yapılan çalışmalardan da yararlanılarak yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmede sorular önceden belirlenir ve bu sorularla veriler toplanmaya çalışılır (Karasar, 2009). Araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formunda yer alan sorular sınıf öğretmenlerinin “zaman ve kronolojiyi algılama” becerisinin öğretiminde yararlandıkları etkinliklere ilişkin görüşlerini açığa çıkaracak nitelikte yapılandırılmıştır. Görüşme formundaki soruların kapsam geçerliği için alanla ilgili iki uzmanın görüşüne başvurulmuş ve gelen öneriler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca, görüşme formundaki soruların anlaşılabilirliğini 3 sınıf öğretmeni ile görüşülerek kontrol edilmiş ve forma son şekli verilmiştir. Görüşme formunda; “Zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretirken hangi öğretim

yaklaşımlarından yararlanırsınız? Zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretirken hangi etkinliklere başvurursunuz? şeklindeki sorulara yer verilmiştir.

Verilerin Analizi

Olgubilim araştırmalarında veri analizi, yaşamları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla yapılan içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması çabası vardır. Sınıf öğretmenlerinden elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak çözümlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların/kategorilerin saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Kodlardan yola çıkarak verileri, genel düzeyde açıklayabilen ve kodları belirli kategoriler altında toplayabilen temaların bulunması gerekmektedir. Temaların bulunması için önce kodlar bir araya getirilir ve incelenir. Kodlar arasındaki ortak yönler bulunmaya çalışılır. Bu aşamada ortaya çıkan temalar daha genel bir olguya işaret eder. Bu olguya ilişkin kodların bir araya getirilmesi ve aralarında anlamlı ilişkiler kurulması mümkün olabilir. Tematik kodlama için ilk aşamada, ortaya çıkan kodların benzerlik ve farklılıklarının saptanması ve buna göre birbiriyle ilişkili olan kodları bir araya getirebilecek türden temaların belirlenmesi gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Veriler araştırmacılar tarafından ayrı ayrı değerlendirilerek kodlanmış ve kodlamalar arasındaki tutarlılık .85 olarak tespit edilmiştir. Güvenirlik katsayısının hesaplanmasında; $Güvenirlik = \frac{Uzlaşma\ Sayısı}{Uzlaşma\ Sayısı + Uzlaşmama\ Sayısı}$ formülünden yararlanılmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Araştırmada sonuçlar rapor edilirken doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Temalara ve kodlara yönelik sınıf öğretmenlerinden birebir alıntılar yapılarak geçerlilik sağlanmıştır (Patton, 1997). Alıntılarının aktarılmasında sınıf öğretmenlerine 1'den 15'e kadar verilen numaralar kod numarası olarak kullanılmış ve K1 (sınıf öğretmeni 1), K2 (sınıf öğretmeni 2) şeklinde gösterilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmış, belirlenen temalara ve elde edilen kodlara yer verilmiştir.

Tablo 2

Sınıf Öğretmenlerinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisini Öğretirken Yararlandıkları Öğretim Yaklaşımlarına İlişkin Görüşleri

Temalar	Kodlar	n
Öğretim stratejileri	Buluş yoluyla öğretim	4
	Araştırma-inceleme yoluyla öğretim	4
	Sunuş yoluyla öğretim	1
Öğretim yöntemleri	Gözlem gezisi	2
	Oyunla öğretim	3
	Anlatım	3
	Hikayeleştirme	1
	Yaparak yaşayarak öğrenme	2
Öğretim ilkeleri	Tekrar	2
	Aktif katılım	2
	Teknolojik araçlar	3
Öğretim materyalleri	Resim ve görseller	3

Tablo 2’de, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretirken yararlandıkları öğretim yaklaşımlarına ilişkin görüşlerinin *öğretim stratejileri*, *öğretim yöntemleri*, *öğretim ilkeleri* ve *öğretim materyalleri* temaları altında incelenmesi mümkündür. Sınıf öğretmenlerinin her bir temaya ilişkin görüşlerine kendi ifadelerinden örnekler verilebilir. Sınıf öğretmenlerinin öğretim stratejileri temasına ilişkin görüşlerine; *“Araştırma yaptırıyorum [K2].”* *“Dersin devamında da buluş yolunu kullanır öğrencilerin bazı kavramları keşfetmelerini sağlarım [K4].”* *“Araştırma yöntemini de kullanırım ödevlendirmeler yaparak [K5].”* *“Takvim çeşitleri üzerinde araştırma ve buluş yöntemlerini kullanırım [K8].”* *“Daha çok buluş yoluyla keşfettirmeyi hedeflerim [K9].”* *“Araştırma-soruşturma yöntemini kullanırım [K10].”* *“Parçadan bütüne gitmeyi tercih ediyorum. Araştırma ödevleri de bu konuda oldukça etkili oluyor. [K11].”* *“Öğrenci hazırbulunuşluğuna çok dikkat ederim. Önce öğrencilerin ön bilgilerini yoklarım. Seçeceğim yönetime öyle karar veriyorum. Olabildiğince öğrenci merkezli hareket ederim. Daha çok buluş yoluyla öğrenme taraftarıyım [K12].”* *“Araştırma-soruşturma yöntemini kullanırım. Benim derslerimde öğrenci merkezdedir her zaman. Bu becerileri de bu yolla aktarırım. Olabildiğince rehber konumunda kalırım. Öğrenci kendi keşfedince ve emek verince daha güzel*

öğrenir ve kalıcılık daha yüksek olur. Yalnız şimdi özel kurumda çalıştığım için veli beklentileri akademik başarı doğrultusunda oluyor genelde [K14].” “Tüme varım yönteminden yararlanırım. Fakat ben devlette çalışıyorum ve ne yazık ki hep çok kalabalık nüfuslu sınıflarda çalıştım. Aslında gönlümden geçen öğrencinin merkezde olduğu yöntemleri kullanmaktır. Ama şartlar beni ne yazık ki sunuş yoluna zorluyor. İmkânım oldukça bol etkinlikli çalışmalar yapmaya çalışırım. En azından farklı bireysel yapılara hitap etmesi için [K15].” ifadeleri örnek olarak verilebilir.

Sınıf öğretmenlerinin öğretim yöntemleri temasına ilişkin görüşlerine; “Gezi ve gözlem yöntemini de çok kullanırım. Öğrencilere eski zamanlardan kalma hatıralarla bir şeyler anlatmak hem daha keyifli hem de daha gerçekçidir. Eskiden bunların öğretimi bu kadar kolay değildi [K2].” “Oyunla öğretim çok etkili oluyor. Anlatımda neden-sonuç ilişkisi çok kurdururum [K3].” “İlk başta düz anlatımla başlarım. Tarihi konuları anlatırken hikâyeleştirmek işi zevkli hale getiriyor [K4].” Ayrıca sınıftaki anlatımlarım sırasında canlandırma yöntemini çok sık kullanırım. Proje ödevlerini verirken kültürlere özellikle dikkat ederim. İmkân buldukça ve uygun konular geldikçe okul dışı gezilerle de öğrenmemi desteklerim [K7].” “Göreve yeni başladım ama becerilerin öğretiminde öğrenci merkezli yöntemlerden yanayım [K9].” “Ama konuya ilk girdiğimde hâkimiyet bendedir. Önce konuyu anlatırım. Sonra görev dağılımıyla dersi öğrenciye bırakırım [K10].” “Oyun yöntemini de çok kullanırım [K11].” “Ben klasik yöntemlerden yana bir öğretmenim. Derste ben anlatırım öğrenciler dinler. Uzun yıllarımı verdiğim için bu mesleğe anlayıp anlamadıklarını gözlerinden fark ederim. Kafalarda soru işareti kalmayana kadar konu üzerinde dururum. Anlatımın yetersiz kaldığı yerlerde performanslar verip öğrenciyi biraz daha işe dâhil ederim [K13].” ifadeleri örnek olarak verilebilir.

Sınıf öğretmenlerinin öğretim ilkeleri temasına ilişkin görüşlerine; “Ezberlemeye tamamen karşıyım. Öğrencilere tecrübelerle bir şeyler vermek isterim. Mesela dakika, saat, gün gibi kavramları tecrübe ederek gösteririm. Düz anlatım yerine yaparak yaşayarak öğretimi tercih ederim. Çünkü kalıcılığın ancak böyle olacağına inanıyorum [K1].” “Kalıcı olması için aynı konu üzerinde birden fazla anlatım ve uygulama yapmaya çalışırım [K3].” “Tekrarı çok kullanırım. Konu tarih kavram ve becerileri olunca günün her saatini kullanmaya çalışırım. Ders gibi düz anlatmak yerine yeri geldikçe vurgu yaparım. Mesela her sabah günün tarihini tahtaya yazdığımda gün, ay, yıl gibi kavramlar kendiliğinden oturur yerine [K5].” “Eski

sistemde bu becerileri vermek gerçekten çok zordu. Konular yoğun, zaman kısıtlıydı. Bu yüzden ezberden başka bir yol bulmak zor oluyordu. Bu yeni sistem işimizi kolaylaştırdı. Konularımız azaldı ve etkinlikler sayesinde işimiz zevkli hale geldi [K6].” “Zaman kavramını öğretirken dersleri matematik dersiyile ilişkilendiriyorum. Bu da işimi büyük ölçüde kolaylaştırıyor. Derse öğrenciyi aktif olarak katmaya çalışırım. Bu kalıcılığı artırıyor [K8].” “Ben zamanla ilgili becerileri 1. Sınıftan itibaren hissettirmeye başladım. 4. Sınıfa geldiğimde zorluk çekmemek için. Genelde tekrar yöntemini kullanırım. Kalıcılığı sağlamak için. Günlük hayatına sokmak için teknikler kullanırım [K11].” ifadeleri örnek olarak verilebilir.

Sınıf öğretmenlerinin *öğretim materyalleri* temasına ilişkin görüşlerine; “Teknoloji kullanmak işlerimi rahatlattı, fakat bizi de öğrencileri de tembelleğe alıştırmaya başladı [K2].” “Yardımcı kitaplar yardımıyla anlatıma başvururum [K3].” “Teknoloji de kullanırım. Resim ve görsellerden yararlanırım [K4].” “Zamanla ilgili becerilerde öğrenciler için hazırlanan etkinlik kitaplarından çok yararlanıyorum [K7].” *Teknoloji de kullanmak için çaba harcarım [K15].*” ifadeleri örnek olarak verilebilir.

Tablo 3

Sınıf Öğretmenlerinin Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisini Öğretirken Başvurdukları Etkinliklerine İlişkin Görüşleri

Temalar	Kodlar	n
Zaman şeritleri	Mevsim şeridi	2
	Tarih şeridi	7
	Yaş şeridi	3
Gözlem gezileri	Müze gezisi	1
	Okul sergisi	1
	Sanal gezi	1
	Oyunlar oynama	1
Eğlendirici etkinlikler	Şarkı yazıp söyleme	1
	Hikayeleştirme	1
	Sözlü tarih çalışması	2

Tablo 3’te, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretirken başvurdukları etkinliklere ilişkin görüşlerinin *zaman şeritleri*, *gözlem gezileri* ve *eğlendirici etkinlikler* temaları altında incelenmesi mümkündür. Sınıf öğretmenlerinin her bir temaya ilişkin görüşlerine kendi ifadelerinden örnekler verilebilir. Sınıf öğretmenlerinin *zaman şeritleri* temasına ilişkin görüşlerine;

Öğrencilere bu becerileri kazandırmaya çalışırken materyal ve görsellerden çok yararlanıyorum. Her öğrenciye kendi tarih şeridini yaptırım. Zamanı geldikçe üzerinde önemli gün ve haftaları işaretletirim. Zaman şeridini yaptırırken çağların uzunluğuna göre kâğıtları orantılı ayarlatırım. Amacım görsel olarak algılamada kolaylık sağlamaktır. Yıl, ay, hafta ve gün kavramlarını vermek için çocuklarla birlikte mevsim şeridi hazırlarım. Bu şerit üzerinde zamanın nasıl bölündüğünü anlatırım. Çocuklara zaman kavramını öğrenirken her türlü takvim modelinden yararlanırım. Yapraklı takvimler üzerinde bulunan yazıları çocuklarla paylaşıyorum. Ayrıca takvim çeşitlerinin, nereden geldiğinin ve amaçlarının gösterimin hazırlanan tarih şeridi üstünde gösterir ve anlatırım. Saat modelleri yaptırım. Ezberlemeye tamamen karşıyım. Öğrencilere tecrübelerle bir şeyler vermek isterim. Mesela dakika, saat, gün gibi kavramları tecrübe ederek gösteririm. Sınıfta saat tutarak etkinlikler yaptırım. Örneğin 1 dakika içinde neler yapılabilir? Bir saat hangi işlere yeter? Talimatlarla ufak tecrübe imkânları oluştururum [K1].

Zaman öğretiminde zaman çizelgeleri çok etkili bir yoldur. Ben öğretim yaparken ödevlendirme yapıyorum [K2].

Zamanla ilgili becerileri zaman şeridi yaptırarak anlatmaya başlıyorum. Şeridi yıl boyunca kullanıyoruz ve vakti geldikçe üzerinde işaretlemeler yapıyoruz. Çocuklara kronoloji yaptırıyorum. Saat modelleri yaptırıyorum. Her öğrenci kendi saat modelini yapıyor sonra da bu modeller üzerinden sorular çözdürüyorum [K3].

Öğretim esnasında bütün takvim çeşitlerinden yararlanırım. Takvimler üzerinde farklı bulmacalar yaptırım. Günlük haberleri mevsim şeridi üzerinde gösterir öğrencilere yorumlatırım. Üzerinden bir süre geçtikten sonra konuşulan haberi hatırlatırım geçmişini konuştururum. Mevsim şeridi süslemesi yaptırım. Ayrıca her sabah ilk derste günün tarihini tahtaya yazarım ki farkındalık uyandırmak isterim. Sınıfta bulduğum sayfalı “ her gün yazılar okurum. Bu çocukların ilgisini çok iyi çeker [K5].

Ben zaman öğretimine öğrencilerin kişisel ve özel günlerinden başlarım. Öğrencilerin doğum günlerini ve özel tarihlerini sınıfta kaydederiz. Ayrıca geçmişe farkındalık uyandırmak için aile albümlerinden faydalanırım. Bu

konuda çizgi film ve filmler de çok etkili oluyor. Tarihle ilgili anlatımlarımı resim ve fotoğraflarla desteklerim [K6].

Takvimleri ve mevsim şeridini kullanırım [K7].”

Becerilerin gösteriminde öğrencilerime kendi takvimlerimi yaptırırım. Bu sayede herkes hesaplar yardımıyla da tüm özel günleri de öğrenmiş oluyorlar. Ben ilk olarak miladi takvimi veririm. Bunu tam kavradıklarında kullandığımız diğer takvimleri Miladi takvim çerçevesinde anlatmaya başlarım. Bütün takvimleri onunla ilişkilendirince öğrenciler çıkarımları daha etkili yapıyorlar. Mesela 12 hayvanlı Türk takvimini anlatırken öğrencilere orijinal bir 12 hayvanlı Türk takvimi gösterdim. Bu takvim üzerinde çalıştık, öğrencilerin doğum günlerini bulduk [K8].

Bol etkinlikle derslerimi planlarım. Konu zaman olduğu için onu birkaç derste işlemek yerine her gün fırsat eğitimi yapmaya çalışırım. Mesela sabahları tarih atarım. Doğum günlerinden ve özel günlerden faydalanırım. Kronoloji ve zaman çizelgesinden faydalanırım. Saat ve takvim modelleri yaptırırım [K9].

Zamanla ilgili beceri öğretimine girdiğimde ilk önce çocuklara saat modeli yaptırırım. Onun üzerinde oyunlar oynatırım. Ders ve teneffüs saatlerini kullanarak etkinlikler yaptırırım. Günlük çalışma planı hazırlatır zamanı böldürürüm. Doğum günleri kullanırım. Olabildiğince öğrencinin hayatında olan tarihleri kullanırım ki hem ilgi çeksün hem de kalıcı olsun. Eve ödevlendirme yaparım. Veli bilgilendirmesi yapar okulda işlediklerimi evde desteklemeleri için onlardan işbirliği isterim. Takvim çalışmalarında birçok farklı takvim çeşidi ile sınıfa girerim [K10].

Sonra haftanın günlerini bir çizelge yaparım. Günlük nöbet tutan öğrenciler bu çizelgeden tarihi takip eder. Böylece her öğrenci bunu tecrübe etmiş olur. Saat ve takvim modelleri oluştururum. Zamanın akışını ve geçmişle bağlantısını kurması için öğrencilere görüşme ödevleri veririm [K11].

Anlatım yaptığım zamanlarda saat ve takvim görselleriyle anlatımımı desteklerim. Kes yapıştır ile saat ve takvim modelleri yaptırırım. Yapılan modeller üzerinden matematik problemleri çözdürürüm. Tarih şeridini kullanırım [K13].”

Tarih şeridi bu konuda yararlıdır. Çocuklar görsellerle desteklendiği için daha rahat anlarlar [K14].

Saat modelleri yaparım ya da onlara yaptırırım. Takvim çeşitlerinden sınıfa getirir üstünden anlatırım. Bu konu zaman ve sık tekrar gerektiren bir konu olduğu için yeri geldikçe geriye dönük tekrarlar yaparım. Bir de zaman öğretimi birinci sınıftan itibaren başladığı için süreç içinde gelişen bir beceridir aslında. Bilgileri yığmak mümkün değil. Çocuklar işi mantığına kademe kademe oturtuyor. İlk anda anlaması güç olabilen kavramların üstünden bir zaman geçtikten sonra tekrar anlattığımda daha iyi sonuçlar almışımır genelde [K15].

ifadeleri örnek olarak verilebilir.

Sınıf öğretmenlerinin gözlem gezileri temasına ilişkin görüşlerine ise;

Müze gezileri yaparım. Afyon'da görev yaparken Anadolu Medeniyetler Müzesine götürmüştüm. Çocukların kültürleri görmesi tarih algısını güçlendirdi. Kültürü incelemeleri kafalarındaki soru işaretlerini kaldırdı [K2].

Ben teknolojiyi kullanırım. Çocukları sanal gezilerle geçmişe götürürüm. Özellikle eski devirlerin özellikleri üzerinden zamanın geçme kavramını anlatırım. Anlatıma öğrencilerin kendi hayatlarından ve şu anda yaşadıkları zaman diliminden bahsederim. Günlük planlar üzerinden etkinlikler yaptırırım. Saat ve takvim modelleri de oldukça etkilidir [K12].

Ben bir seferinde sergi yaptırmıştım. Eski eşyalar toplamıştım öğrencilerden. Olabildiğince tarihi eser niteliği taşıyan eserler. Bununla bir okul sergisi yapmıştık. Afişler hazırlamıştık. Soru masaları oluşturmuştu. Okuldaki öğrenci ve öğretmenler sergimizi ziyaret etmişti. Çocuklar bu aşamada rehberlik etmiş ve tanıtım yapmışlardı. Ayrıca araştırma projeleri vermiştim. Bunun sunumlarını da önce sınıfta kendi arkadaşlarını sonra da okul salonunda öğrencilere karşı sundurmuştu. Bu etkinlikten çok etkilendi çocuklar. Merkezde kendileri olduğu için, proje sahibi oldukları için bu onların motivasyonlarını ve öğrenme kapasitelerini arttırdı [K14].

ifadeleri örnek olarak verilebilir.

Sınıf öğretmenlerinin eğlendirici etkinlikler temasına ilişkin görüşlerine;

Oyunlar oynuyorum. Mesela zamanda yolculuk oyunu oynuyoruz. Çocuklar hayal dünyası da kuvvetli olduğu için hem keyifli hem de kolay oluyor. Tarihi kavramları anlatırken şarkılar besteliyorum. Onları söylüyorum, tekrar ettikçe öğrencilerde ezberliyor. İstediğim kalıcılığı sağlamış oluyorum bu tarz etkinliklerle [K3].

Ben bugün, dün, yarın kavramlarını söylediğim sıraya göre veriyorum. Bunu verirken kullandığım bir etkinlik var. Bir gün çocuklara çikolata dağıtıyorum. Ertesi gün şeker veriyorum. Sonra şeker verdiğim gün çocuklara; “Dün size ne dağıtmıştım çocuklar? Diyorum. Ardından; “bugün ne dağıttım? Diye soruyorum. Son olarak da; yarın ne istersiniz? Diye soruyorum. Böylece bu 3 kavramı çocukların zihninde oluşturuyorum. Tarih çizelgelerini çok sağlıklı bulmuyorum. Bu çizelgeler binlerce yılı 2 metrelik kâğıtlara sığdırmak ve anlatmak yeterli değil bence. Artık uygulamadan da kalkmış durumda. Teknolojinin hayatımıza girmesi işimizi kolaylaştırır oldu. Ayrıca tarihi konuları anlatırken hikâyeleştirmek işi zevkli hale getiriyor. Kullandığım bir etkinlikte 1 ayı gösteren bir takvimi tahtaya asarım ve bunun üstünden çocuklara sorular sorarım. Ayın ilk günü hangi güne denk geliyor? Hangi tarihler tatile denk geliyor? Gibi sorular soruyorum ve istediğim verimi alabiliyorum [K4].

İmkân buldukça ve uygun konular geldikçe okul dışı gezilerle de öğrenmemi desteklerim. Röportaj tarzı ödevlendirme ve performans görevleri veririm [K7].

Ben bu işi oyunla hallederim. Mesela yer karolarına günlerin isimlerini yazarım. Üzerinde oyun oynatırım. Oyun oynatırım. Mesela 1 dakika susma oyunu onarız. Çocuklar 1 dakika susar. Sonra uzunluğunu tartışırız buradan 1 saat bir gün gibi tüme varım yaparım [K11].”

Ödevlendirme yaparım mesela bir gününüzü yazın. Ya da geçmişle ilgili ödevlendirme yaparım [K13].

ifadeleri örnek olarak verilebilir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin “zaman ve kronolojiyi algılama” becerisini öğretirken “buluş yoluyla öğretim” ve “araştırma-inceleme yoluyla öğretim” stratejilerini daha çok, “sunuş yoluyla öğretim” stratejisini ise daha az tercih ettikleri; gözlem gezisi, oyunla öğretim, anlatım ve hikayeleştirme yöntemlerinden yararlandıkları; yaparak yaşayarak öğrenme, tekrar ve aktif katılım ilkelerini işe koştukları; resim ve görsellerin yanı sıra teknolojik araçlardan yararlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç sınıf öğretmenlerinin “zaman ve kronolojiyi algılama” becerisini öğretirken öğrenci merkezli öğretim strateji, yöntem, ilke ve materyallerini daha çok tercih ettiklerini göstermiştir. Şimşek (2002) tarih gibi soyut olan ve sözel anlatıma dayanan bir dersin öğrencilerin muhayyilesinde canlandırılabilmesi için öğretim materyallerinden yararlanılarak görselleştirilmesi gerektiği görüşünü ileri sürmektedir. Ayrıca, uygun olan tüm öğretim araç ve gereçlerinden faydalanılmasının yanında okul dışı tarih eğitime katkı sağlayıcı vasıtaları da dikkate almak gerektiğini vurgulamıştır. Sınıf öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin öğretiminde öğrenci merkezli strateji, yöntem, ilke ve materyalleri tercih etmesi, bu arada okul dışı gözlem gezilerinden yararlanması öğretimin dört duvar arasına sıkıştırılmaması bakımından çok önemlidir. Böyle olmakla birlikte bu çabaların öğrencilerin öğrenmelerine ne ölçüde yansıdığı araştırılmaya muhtaçtır.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin “zaman ve kronolojiyi algılama” becerisini öğretirken *mevsim şeridi*, *tarih şeridi* ve *yaş şeridi* gibi zaman şeritlerinden; *müze gezisi*, *okul sergisi* ve *sanal gezi* gibi gözlem gezilerinden; *oyunlar oynama*, *şarkı yazıp söyleme*, *hikâyeleştirme* ve *sözlü tarih çalışması* gibi eğitici ve eğlendirici etkinliklerden yararlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin öğrenci merkezli etkinlikleri tercih etmesi ve etkinliklerini çeşitlendirmesi ön öğrenmelerin öğrencilere kazandırılması bakımından önem taşımaktadır. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ilişkin ön öğrenmelerin sınıf öğretmenleri tarafından çeşitli etkinliklerle kazandırılmaya çalışılması, öğrencilerin üst öğrenime hazırlanmaları ve Bloom’un (1995) bilişsel ve duyuşsal giriş davranışları olarak nitelendirdiği davranışların kazandırılması bakımından önemlidir. Stow ve Haydn (2000) zaman ve kronoloji öğretiminde tarih şeritlerini kullanmayı, Lomas (1993) ders içi minyatür tarih araştırmalarını ve okul dışı gezileri en uygun etkinlikler arasında saymaktadırlar. Garvey ve Krug (1977) tarih konularının öğretiminde görsel etkinliklerin, geçmişte

yaşanmış olay ve durumları açık ve anlaşılabilir bir şekilde öğrencilerin zihinlerinde canlandırabilmelerine imkân verdiği için yararlı olduğunu düşündüklerini dile getirmişlerdir. Bu durumda sınıf öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretirken tarih şeritlerinden yararlanmaları ve gözlem gezileri yapmaları isabetli bulunmuştur. Bu durumun öğrenme çıktılarına nasıl etki ettiği ayrı bir araştırma konusu olabilir. Sınıf öğretmenlerinin zaman ve kronolojiyi algılama becerisini öğretirken hikâyeleştirmeye başvurmaları Şimşek'in (2002) tarihsel hikâyelerin, özellikle ilköğretim düzeyinde tarih konularının öğretiminde kullanılmasının bilişsel alana ilişkin başarıyı artırdığı, Dilek ve Yapıcı'nın (2005) çocukluğa özgü soyut düşünceyi harekete geçirilebilecek bir etkiye sahip olduğu ve Şimşek'in (2006) tarihsel romanın tarih öğretimi için etkili bir öğretim aracı olabileceği yönündeki görüşleri doğrultusunda doğru bir tercih olarak nitelendirilebilir.

Kaynakça

- Bloom, B. (1995). *İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme*. (Çev. Durmuş Ali Özçelik). İstanbul: Milli Eğitim.
- Demircioğlu, İ. H. (2005). Sekizinci Sınıf Öğrencilerin Zaman Ve Kronolojiyle İlgili Bazı Kavramları Algılama Düzeyi. *Eğitim Araştırmaları*, 19, 155-163.
- Demircioğlu, İ. H. ve Akengin, H. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi. *Zaman ve mekâna ilişkin becerilerin öğretimi*. C. Öztürk (Ed), Ankara: PegemA.
- Dilek, D. ve Soğucaklı-Yapıcı, G. (2005). Öykülerle tarih öğretimi yaklaşımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 115-130.
- Doğanay, A. (2002). Sosyal Bilgiler Öğretimi. *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.). Ankara: PegemA.
- Guvey, B. and Krug, M. (1977) *Models of History Teaching in the Secondary Schools*. Oxford: Oxford University Press.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lomas, T. (1993). *Teaching and Assessing Historical Understanding*. London: Historical Association.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *An Expanded Source Book Qualitative Data Analysis*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Naylor, D. T. & Diem, R. (1987). *Elementary And Middle School Social Studies*. New York: Random House.
- Özen, R. ve Sağlam, H. İ. (2011). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretiminde zamanı algılama becerilerinin araştırılması. *IV. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Kitabı* içinde (s. 513-523). İstanbul: Birleşik Yayın Grubu.
- Patton, M.Q. (1997). *How To Use Qualitative Methods In Evaluation*. Newbury Park, CA: SAGE.
- Şimşek, A. (2002). İlköğretim sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde hikâye anlatım yönteminin etkililiği. *XI. Eğitim Bilimler Kongresi*, Yakınoğu Üniversitesi, Lefkoşa, KKTC.
- Şimşek, A. (2006). Tarihsel romanın eğitimsel işlevi. *Bilgi*, 37, 65-80.

Şimşek, A. ve Safran, M. (2009). Çocuklarda zaman algısının gelişimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 542-548.

Stow, W. & Haydn, T. (2000) Issues in The Teaching of Chronology. *Issues in History Teaching* J. Arthur & R. Phillips (eds.). London: Routledge.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin.

Extended Summary

Purpose

It is believed that the activities classroom teachers use play a pivotal role in enabling students to consciously acquire the ability to perceive time and chronology from an early age. Therefore, the present study attempts to identify the views of classroom teachers on the activities they use for teaching the ability to perceive time and chronology.

Methodology

The study was based on phenomenology, a qualitative research design. Those studies that attempt to identify and interpret individual perceptions or perspectives on a certain phenomenon are often described as examples of phenomenology (Yildirim and Simsek, 2011). The present study is based on a phenomenological design, for it attempts to identify the views of classroom teachers on the activities they use for teaching the ability to perceive time and chronology.

Results and Discussion

The classroom teachers used *discovery learning* and *inquiry teaching* more often than *expository teaching*, that they made use of such methods as *field trips*, *teaching by games*, *explanation* and *storytelling*, that they employed the principles of *learning by doing*, *reviewing* and *active participation*, and that they used not only *pictures and visual materials* but also *technological devices*. The finding suggested that they tended to use learner-centered teaching strategies, methods, principles and materials in their attempts to teach the ability to perceive time and chronology. Nevertheless, they were observed not to manage to distinguish between the terms teaching strategies and teaching methods. Simsek (2002) argued that teaching materials should be used for visualization so that subjects like history, which are by nature abstract and based on oral explanation, can be visualized by students in their minds. Furthermore, the author stressed that all appropriate and available teaching materials and equipment should be employed and careful consideration should be given to out-of-school means that could contribute to history instruction. In the present study, the classroom teachers were found to use student-centered strategies, methods, principles and materials and made use of field trips to teach the ability to

perceive time and chronology, which was significant in that teaching efforts would not be confined to four walls. Even so, further studies are needed to explore the extent to which these efforts helped students to learn.

The findings also suggested that the classroom teachers used such timelines as *season timelines, historical timelines and age timelines*, such field trips as *museum tours, school exhibitions and virtual tours*, and such instructive and entertaining activities as *playing games, composing and singing songs, storytelling and oral history activities*. In other words, they opted for student-centered activities, along with the diversification of activities, which was crucial to enabling students to learn background information. Their efforts to provide students with background information through diversified activities were significant in that they would prepare students for higher-level learning and they would ensure that students would acquire what Bloom (1995) defined as cognitive and affective entry behaviors. Stow and Haydn (2000) considered the use of historical timelines as one of the most appropriate activities for teaching time and chronology, and Lomas (1993) maintained that in-class miniature history studies and out-of-school trips were quite helpful for teaching time and chronology. For the present study, therefore, the participants' use of historical timelines and field trips could be said to have been quite appropriate. Still, further research might be needed to determine their exact influence on learning outcomes. In addition, the classroom teachers made use of storytelling to teach the ability to perceive time and chronology. In fact, Simsek (2002) held that the use of historical narratives for teaching historical subjects for primary and secondary school students could improve cognitive achievement. Similarly, Dilek and Yapici (2005) asserted that historical narratives could trigger abstract thinking peculiar to childhood. Likewise, Simsek (2006) maintained that historical novels could be an effective instrument for teaching history.
